

Belgische meesters biedt een overzicht van de Belgische klassiek moderne kunst, van James Ensor tot René Magritte. Aan bod komen respectievelijk het impressionisme, symbolisme, luminisme, fauvisme, expressionisme en surrealisme. Het boek is samengesteld uit hoogtepunten van het Brusselse Museum van Elsene (opgericht in 1892). De kunstwerken zijn een weerspiegeling van de zoektocht naar vernieuwing en vrijheid van expressie in België tussen 1850 en 1950. Daarbij wisselen internationale invloeden en lokale karakteristieken elkaar af, evenals een sterke focus op de zichtbare werkelijkheid en een voorkeur voor de fantasie. Onze zuiderburen leggen daarbij een onmiskenbaar plezier aan de dag voor het bizarre en de vervreemding.

www.waandersdekunst.nl

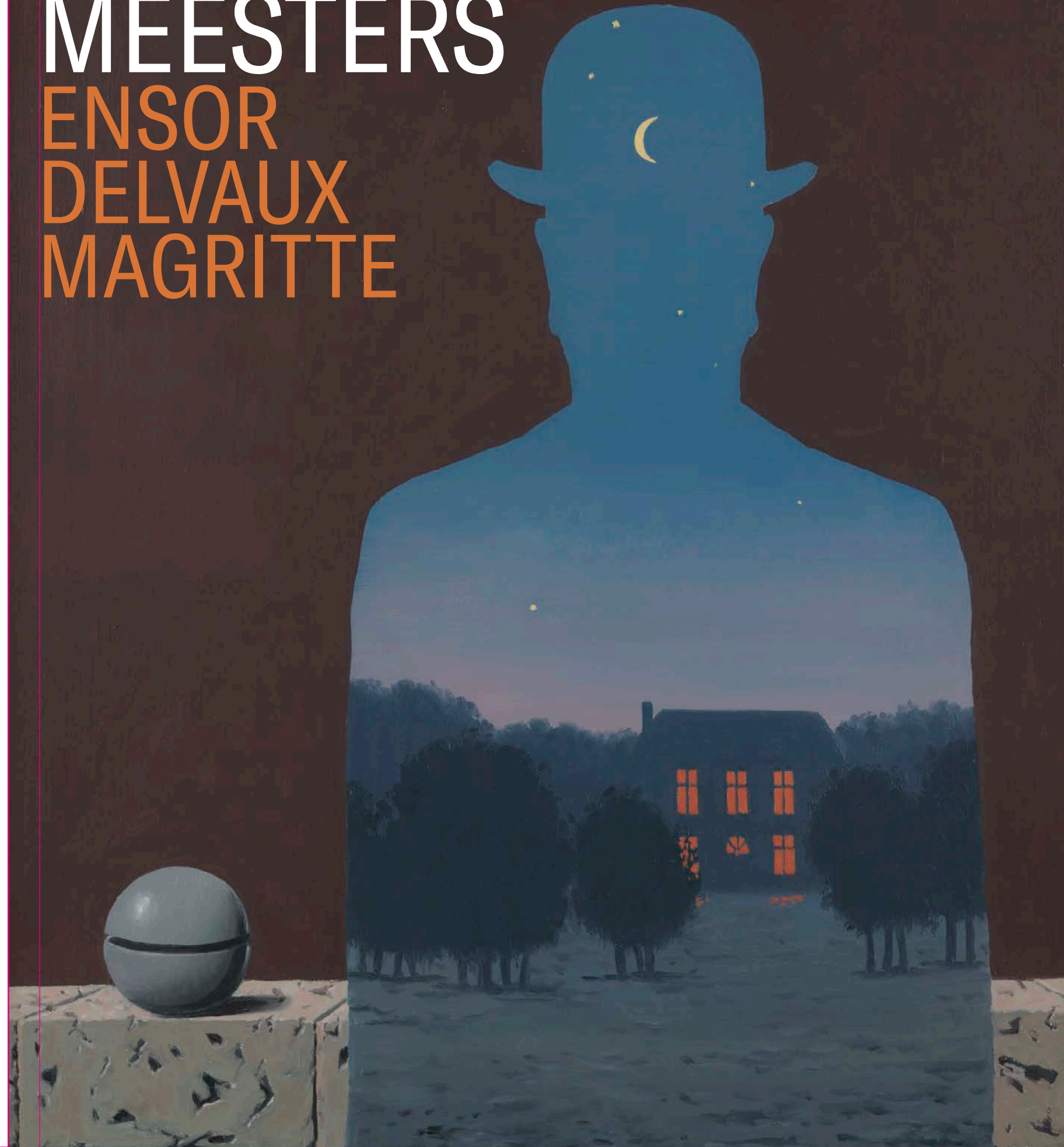
9 789462 623323 >

BELGISCHE MEESTERS ENSOR DELVAUX MAGRITTE

W

BELGISCHE MEESTERS

ENSOR
DELVAUX
MAGRITTE

INHOUD

6	EEN PRACHTIG GESCHENK VAN EEN GOEDE BUUR Jan Rudolph de Lorm
10	DE BELGISCHE KUNST VAN IMPRESSIONISME TOT SURREALISME OP HET PAD VAN DE VRIJE KUNST Claire Leblanc
24	IMPRESSIONISME
46	SYMBOLISME
60	LUMINISME
70	FAUVISME
80	EXPRESSIONISME
92	SURREALISME
102	BIOGRAFIEËN
111	COLOFON

EEN PRACHTIG GESCHENK VAN EEN GOEDE BUUR

Jan Rudolph de Lorm

Eind 2019 bezocht ik het Musée Lodève waar ik de tentoonstelling 'Ensor, Magritte, Alechinski... Chefs-d'oeuvre du Musée d'Ixelles' zag.. Lopend door de Franse museumzalen kon ik het niet laten om de prachtige schilderijen te projecteren op de wanden van Singer Laren. Zo ontstond al snel het idee om de verzameling impressionisten en modernisten van het Museum van Elsene ook in Nederland te tonen. Dankzij de grote bereidwilligheid van collega-directeur Claire Leblanc kon deze uitzonderlijke collectie hier tijdens de renovatie van het Brusselse museum worden geëxposeerd.

En nu ligt er een prachtig boek voor u, geschreven door Claire Leblanc, die tevens conservator is van het Museum van Elsene. Juist in deze moeilijke tijd is het lovenswaardig dat onze zuiderburen hun dierbare kunstschaten met ons willen delen. Wij zijn Claire en haar museumteam daarvoor oprecht dankbaar. Het museum van Elsene werd opgericht in 1892, nadat de omvangrijke kunstverzameling van de landschaps- en dierenschilder Edmond de Pratere – overleden in 1888 – aan de gemeente Elsene was toevertrouwd. Tegenwoordig biedt de collectie van het Brusselse museum een overzicht van de Belgische kunst van circa 1870 tot heden. Daaruit hebben wij een keuze gemaakt die reikt van impressionisme tot modernisme, passend bij de habitat van Singer Laren. Tentoonstelling en boek sluiten af met het surrealisme. Deze stroming wordt beschouwd als specifiek kenmerk van de Belgische kunst en heeft onze zuiderburen op kunstgebied een wereldnaam bezorgd. Aldus betoogt Claire Leblanc in

haar inleidend essay. En het Belgisch surrealisme bevat karakteristieke kenmerken, die verschillende hier behandelde kunststromingen met elkaar gemeen hebben. Veel van de kunstwerken, of ze nou behoren tot het symbolisme, expressionisme of surrealisme, zijn uitingen van de fantasie en het onderbewustzijn. Niet gespeend van humor, een zekere voorkeur voor het bizarre en vreemde.

Dat geldt in hoge mate voor kunstenaars als Gustave De Smet en Frits Van den Berghe, die zich tijdens de Eerste Wereldoorlog in Laren vestigden en hier hun expressionistisch idioom ontwikkelden. De Belgische meesters zullen zich hier dan ook zeker thuis voelen. Rik Wouters bijvoorbeeld trok in 1915 naar Amsterdam, waar hij zijn naam definitief vestigde. Verschillende Nederlandse kunstenaars waren eind 19de eeuw naar België gegaan om daar hun opleiding voort te zetten. Begin jaren 1880 had Jan Toorop Amsterdam verruild voor Brussel, waar hij zich aansloot bij de invloedrijke kunstenaarsvereniging *Les XX* en een nauwe vriendschap ontwikkelde met James Ensor. In diezelfde tijd reisde Gentenaar Théo van Rysselberghe meermalen naar Nederland om er het waterrijke landschap te schilderen. Zijn werk viel hier in zeer goede aarde en doet dat nog steeds. De volgende tentoonstelling in Singer Laren is geheel gewijd aan deze Belgische neo-impressionist. Maar eerst gaan we genieten van het brede panorama van de Belgische klassieke moderne kunst, die de zoektocht weerspiegelt naar vernieuwing en vrijheid van expressie.

DE BELGISCHE KUNST VAN IMPRESSIONISME TOT SURREALISME OP HET PAD VAN DE VRIJE KUNST

Claire Leblanc

Constructie van de natie

België is in 1830 ontstaan nadat het land zich had onttrokken aan het Nederlandse bewind. Tijdens de eerste dertig jaar van zijn bestaan, vormt het land voornamelijk een vruchtbare voedingsbodem van een type kunst dat bijdraagt aan de ontwikkeling en erkenning van een nationale identiteit. In die tijd domineren twee stromingen de kunstwereld: enerzijds de romantiek, waarin lokale helden en welvarende perioden uit het verleden centraal staan die de nieuwe natie roemen en rechtvaardigen (Gustave Wappers en Louis Gallait), zowel voor de Belgen als voor de grote buurlanden; anderzijds het historisme, dat grotendeels is geïnspireerd en voortbouwt op de succesvolste lokale stijlen van de voorgaande eeuwen, zoals de gotiek en de Vlaamse renaissance (Henri Leys en Henri de Braekeleer). Het ontwikkelen van een nationale identiteit vormt een gemeenschappelijke ambitie van deze beide stromingen. Tegelijkertijd worden er officiële instanties en middelen opgezet die de kunstwereld op nationaal niveau structureren. Zo worden de driejaarlijkse Salons – officiële kunstbeurzen die sinds 1813 afwisselend in Brussel, Antwerpen en Gent plaatsvinden – gebaseerd op het Franse model om als het belangrijkste uithangbord van de Belgische kunst te fungeren. In deze periode worden de artistieke uitingen van het nieuwe land, net als die van de belangrijkste Europese artistieke centra, in wezen gekenmerkt door academisme: een kunst van ideeën en morele concepten die zijn onderworpen aan esthetische codes. De artistieke praktijk wordt dan ook grotendeels gedomineerd door 'mimesis'. Gladde en nauwkeurige schilder technieken, volmaakte anatomie, nauwgezet werk in ateliers en nabootsing van oude werken vormen hiervan de belangrijkste kenmerken. Het Museum van Elsene heeft slechts enkele zeldzame,

secundaire objecten in zijn bezit uit deze beginperiode van de eerste helft van de 19de eeuw. Omdat het museum is gesticht in 1892 bestaat de kern van de collectie voornamelijk uit werken die de rijke artistieke activiteiten van het fin de siècle weerspiegelen. Dankzij donaties en legaten is de basis van tijd tot tijd wel degelijk uitgebreid met werken die voor die periode zijn gemaakt, en zelfs nog oudere werken (uit de 16de, 17de en 18de eeuw). Het is echter onmogelijk om op basis hiervan een samenhangend beeld van die periode uit de kunstgeschiedenis te schetsen. Dankzij een aankoopbeleid dat al 130 jaar wordt voortgezet, biedt het Museum van Elsene in essentie een panorama van de Belgische kunst van de jaren 1870-1880 tot aan de huidige tijd. Hierin schuilt de kracht en de samenhang van de collectie van het museum. Een geschiedenis van de Belgische kunst – met een uitstapje naar enkele buitenlandse kunstenaars, waaronder Picasso, Miró en Toulouse-Lautrec – van bijna anderhalve eeuw die een hectische zoektocht weerspiegelt: de zoektocht naar vrije kunst, naar nieuwe en moderne kunst.

De omwenteling van het realisme

Het jaar 1851 vormt een omslagpunt in de ontwikkeling van de Belgische kunst. In dat jaar exposeert Gustave Courbet tijdens de Salon van Brussel zijn *Casseurs de pierre*: een monumentaal schilderij van plattelandsarbeiders waarop het publiek en critici geschokt reageren. Er wordt gebroken met de traditie van 'grootste schilderijen': het gaat hier om een alledaagse scène waarin normale, hedendaagse personen de hoofdrol spelen. Niet de verfijnde verbeelding van glorieuze helden uit het verleden, maar het eenvoudige, ware leven staat hier in de schijnwerpers. Deze ongeïdealiseerde manier van verbeelden komt ook tot uiting in de keuze voor een losse en directe manier van schilderen, waarbij dikke

lagen verf over elkaar worden gebruikt en verftoetsen zichtbaar blijven, wat het begin aankondigt van een vrije schildertechniek. Hoewel Courbet opschudding veroorzaakt bij de critici en het publiek, wordt zijn werk in België met open armen ontvangen. Zijn kunst sluit immers aan bij de eeuwenoude lokale schildertraditie waaruit een duidelijke voorliefde blijkt voor de realiteit, voor 'de concrete en hogere werkelijkheid eigen aan alle wezens en dingen'¹ en voor een zeker 'plezier om deze wezens en dingen uit te drukken in al hun gezondheid en overdaad'². Courbet exposeert dus regelmatig in België en maakt de weg vrij voor de periode van het modernisme³. Camille Lemonnier – naturalistisch schrijver, kunstcriticus met een rijke staat van dienst en fervent verdediger van een Belgische culturele identiteit – is zich bewust van de belangrijke rol van Courbet. Hij is ervan overtuigd dat door zijn invloed 'een nieuw tijdperk in de schilderkunst zijn intrede doet'⁴.

De landschapsschilderkunst: een frisse wind

De opkomst van het realisme zorgt voor artistieke vrijheid, zowel in de keuze van onderwerpen als op het gebied van esthetische experimenten. Het 'hier en nu' wordt het uitgangspunt van een hele generatie kunstenaars die verlangen naar vernieuwing en vrijheid. Het moderne leven – op het platteland of in de stad – en lokale landschappen zijn in deze periode populair bij jonge kunstenaars. In deze tijd maakt de bloeiende landschapsstroming van de jaren 1860-1880 voor het nieuwe land de weg vrij voor vernieuwende en vrije kunst. De jonge landschapsschilders breken met de traditie van het pittoreske, narratieve en anekdotische landschap, en brengen de nieuwe stroming tot een bijzonder niveau van volwassenheid. Ze worden geprikkeld en geïnspireerd door Engelse schilders als John Constable en William Turner – wiens verfijnde wolkenluchten en subtiele zeegezichten blijf geven

Hippolyte Boulenger, *Bewolkte hemel (Ciel nuageux)*, z.d., olieverf op karton op paneel, 29,5 x 42 cm, schenking Fritz Toussaint 1906

IMPRESSIONISME

De opkomst van het realisme zorgt voor artistieke vrijheid, zowel in de keuze van onderwerpen als op het gebied van esthetische experimenten. Het 'hier en nu' wordt het uitgangspunt van een hele generatie kunstenaars die verlangen naar vernieuwing en vrijheid. Het moderne leven op het platteland of in de stad zijn in deze periode populair bij jonge kunstenaars. De opkomst van het impressionisme in België is op natuurlijke wijze verweven met de ontwikkeling van het realisme en de landschapsschilderkunst. Het gebruik van kleur- en lichtschakeringen en vrije schildertechnieken van de impressionisten, is een rechtstreekse voortzetting hiervan, evenals de vrije keuze van onderwerpen, waarbij inspiratie wordt geput uit de realiteit en het dagelijks leven.

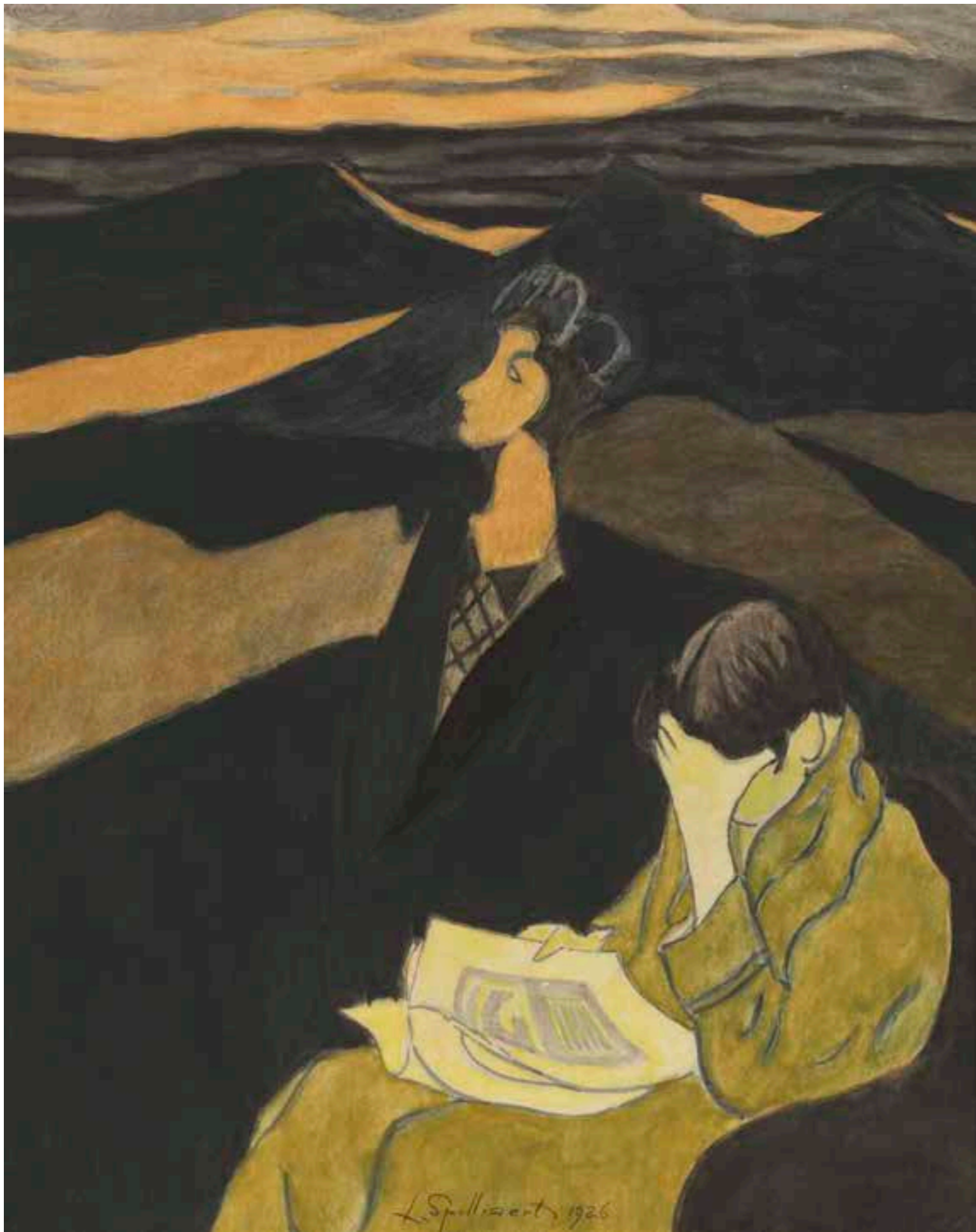

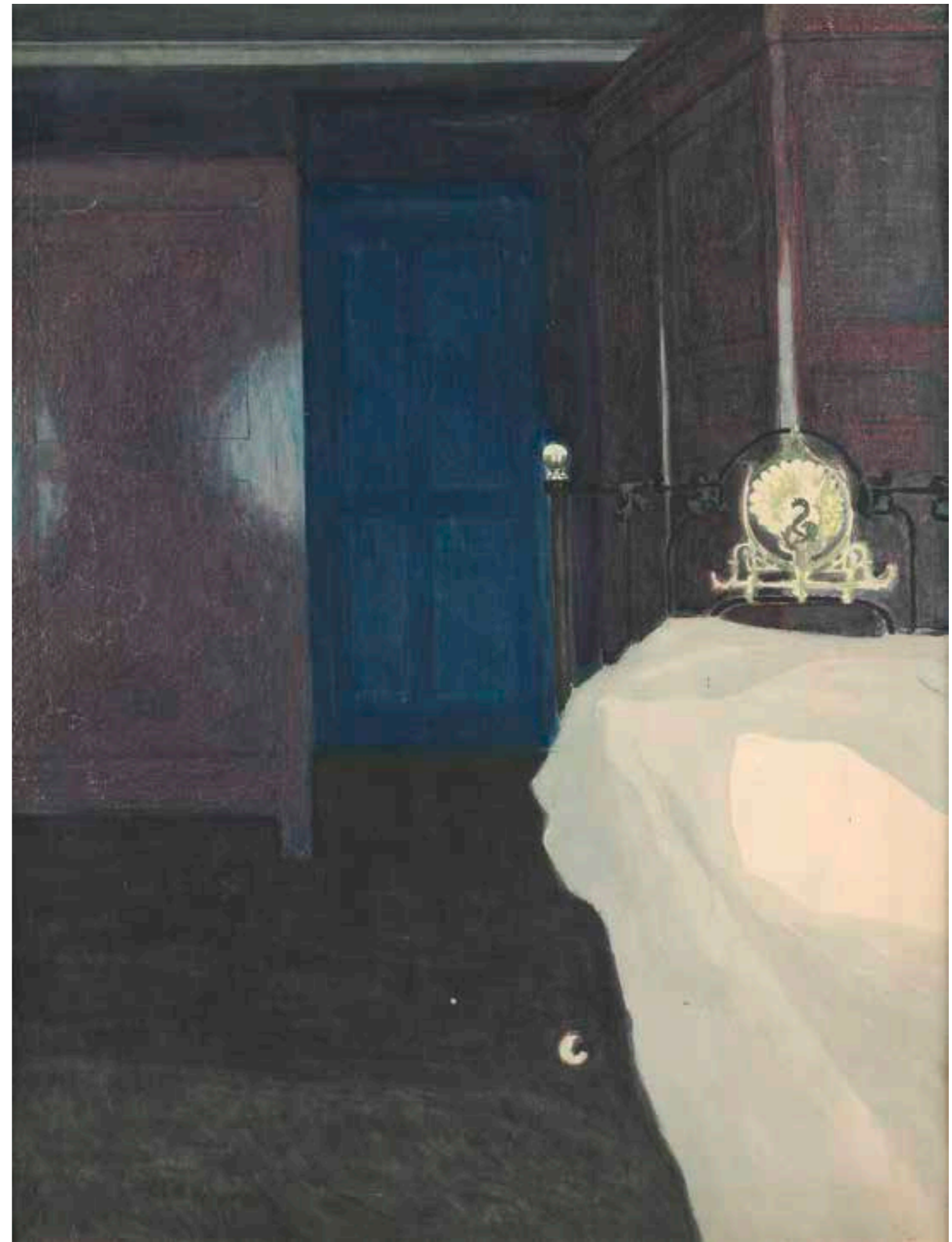
Frans Smeers, *Het strand (Plage)*, ca. 1900, olieverf op paneel, 44,5 x 59,5 cm, schenking Pauline Schoeren-Salvador 1972

Guillaume van Strydonck, *Vrouw in een interieur (Femme dans un intérieur)*, 1886, olieverf op doek, 100,5 x 77,5 cm, schenking Madeleine Maus 1922

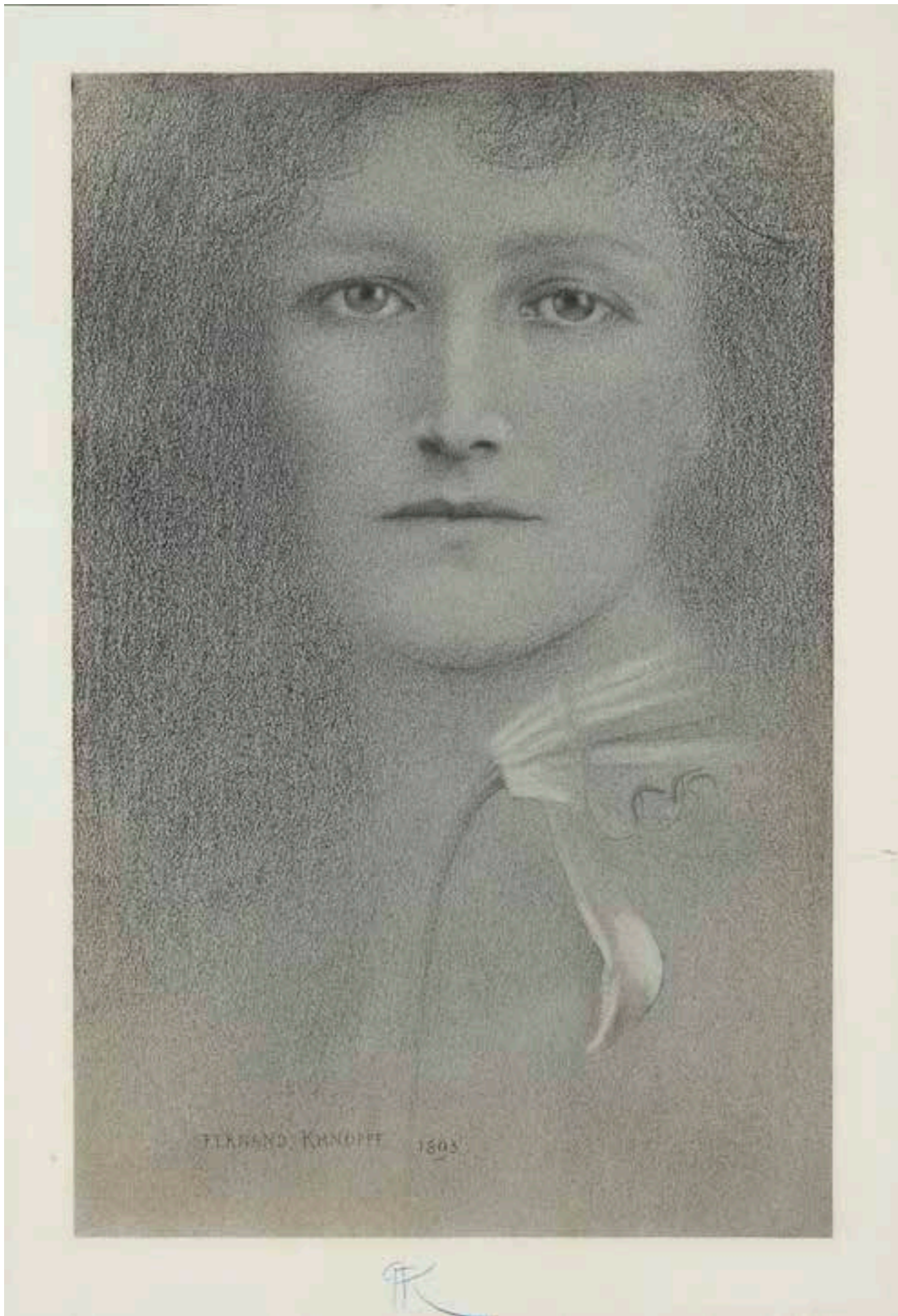
Léon Spilliaert, *De droom (le rêve)*, 1926, aquarel, 41 x 33 cm, particuliere collectie

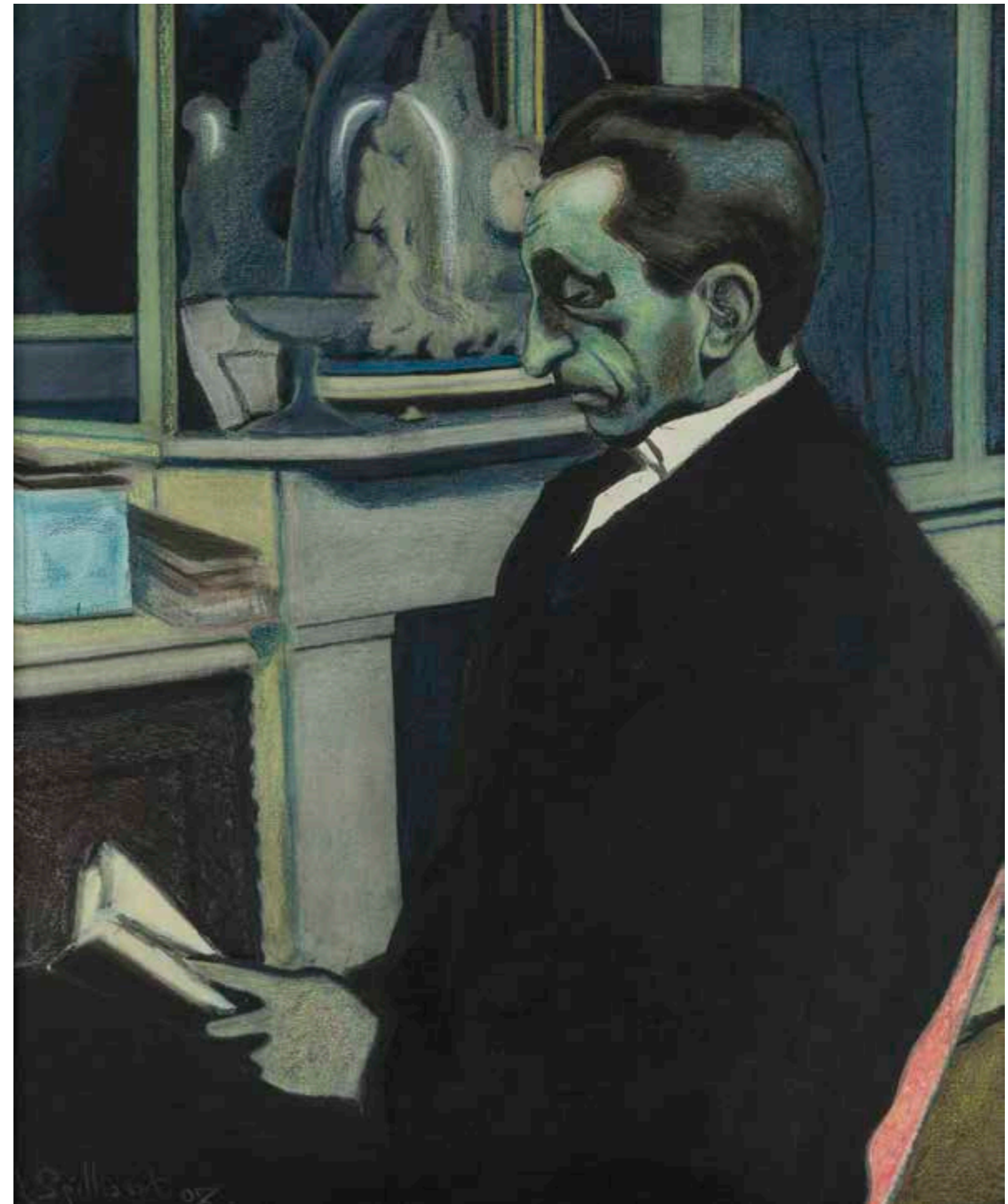
Léon Spilliaert, *Intérieur (Intérieur)*, z.d., aquarel en pastel op papier, 65,5 x 50,6 cm, aankoop 1938

SYMBOLISME

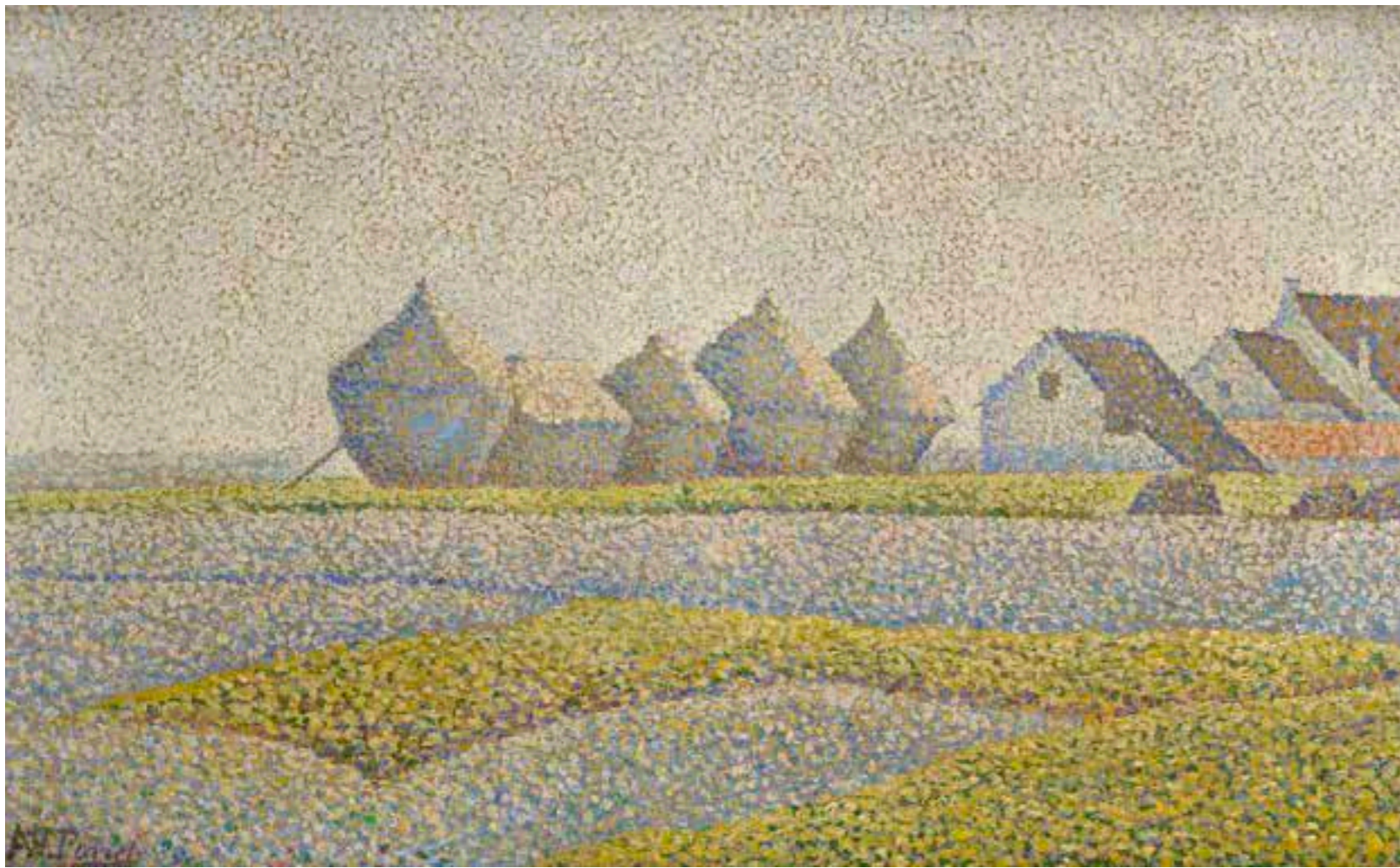
Terwijl de industrialisatie veel kunstenaars fascineert en deze een inspiratiebron vormt voor hun thematische keuzes, roept het bij veel anderen ook een zekere afkeer op. De symbolistische stroming wil terug naar de wereld van de ziel, naar een verloren paradijs. De symbolisten verwerpen de vrijzinnigheid en lichtheid van de impressionistische kunstenaars en hun manier van schilderen. Logischerwijs kiezen ze daarom voor een nauwgezette en verfijnde verbeelding van hun onderwerpen. In hun schildertechniek komen zelfs duidelijke kenmerken van het classicisme terug. Daarnaast is er veel aandacht voor clair-obscur, lichtverzadiging, kleurdiepte en fluweelzachte materialen die het mogelijk maken om onderwerpen te temperen en te dematerialiseren.

Fernand Khnopff, *De argwaan (La Défiance)*, 1893, kleurpotlood op foto, 25,5 x 16,5 cm, schenking J. Vanden Branden 1928

Léon Spilliaert, *Portrait van Maurice Spilliaert (Portrait de Maurice Spilliaert)*, 1907, Pastel en inkt op papier, 68 x 58 cm, particuliere collectie

Willy Finch, *De hooioppers (Les Meules)*, 1889, olieverf op doek, 32,5 x 50 cm, schenking Madeleine Maus 1922

Dario de Regoyos, *Regen in mei, Baskenland (Pluie de mai, pays basque)*, 1902, olieverf op doek, 55 x 65,5 cm, schenking Madeleine Maus 1922

Louis Buisseret, *Naakt (Nu)*, 1928, olieverf op doek, 100 x 79.8 cm, aankoop van de kunstenaar 1929

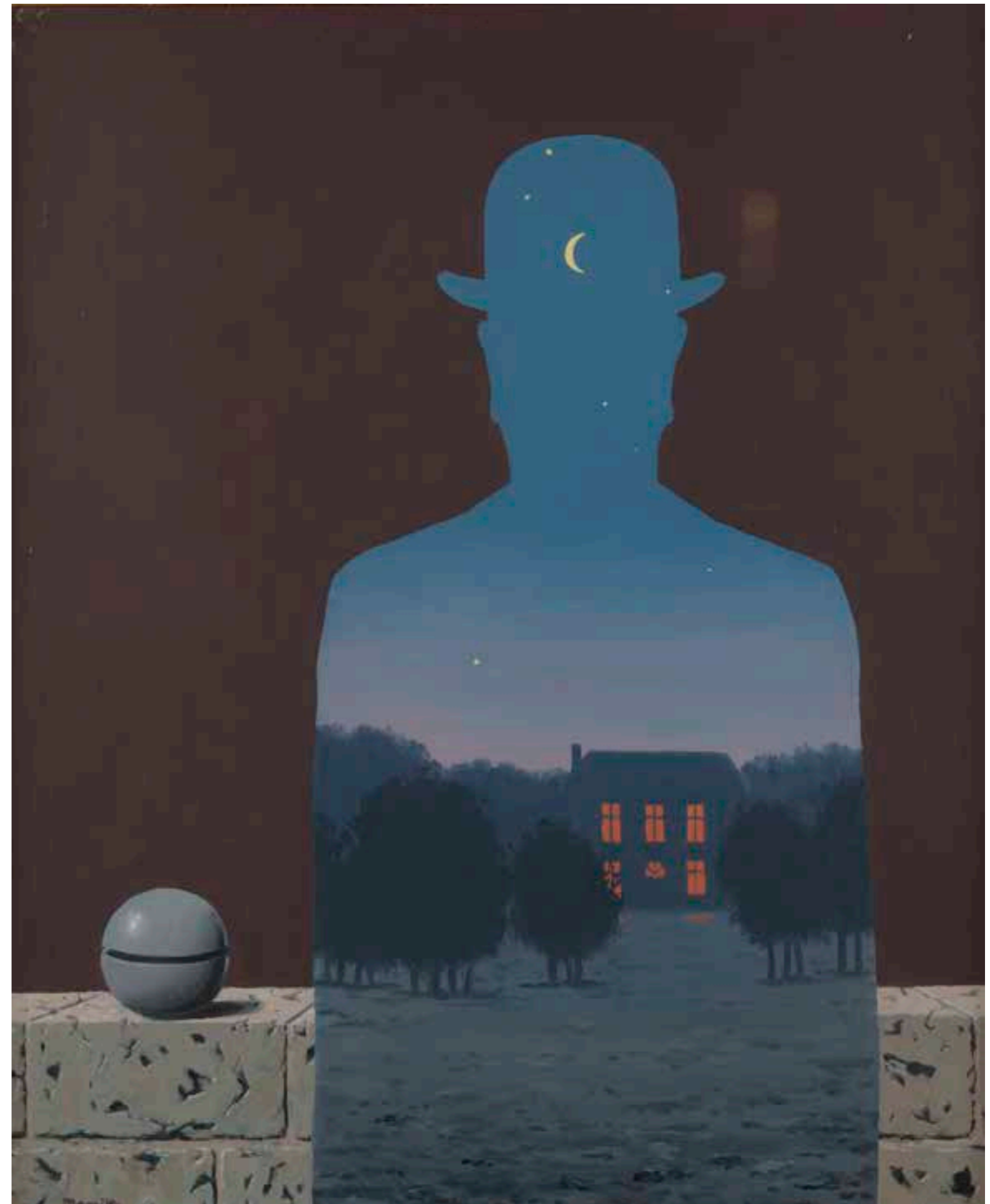

Jean Brusselmans, *Stilleven met koperen waterketel (Nature-morte à la bouilloire)*, 1925, olieverf op doek, 85,5 x 99,5 cm, aankoop van de kunstenaar 1925

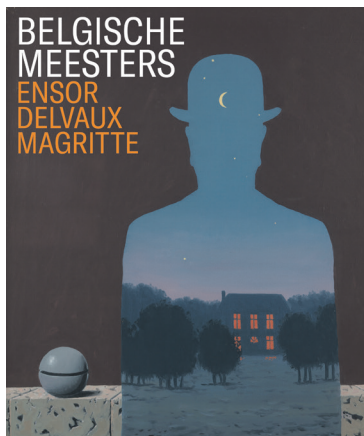
René Magritte, *De lof van de dialectiek (L'Éloge de la dialectique)*, 1937, gouache op papier, 38 x 32 cm, legaat Max Janlet 1977

René Magritte, *De gelukkige schenker (L'Heureux donateur)*, 1966, olieverf op doek, 55,5 x 45,5 cm, aankoop van de kunstenaar 1966
> Hippolyte Boulenger, *Bewolkte hemel (Ciel nuageux)*, z.d., [schenking Fritz Toussaint 1906](#) (detail)

Belgische meesters

Door Claire Leblanc, Jan Rudolph de Lorm

Nederlands
24 x 29 cm
112 pagina's
80 illustraties
Luxe paperback
ISBN 978 94 6262 332 3
NUR 644
Verschijnt januari 2021
€ 22,50

Belgische meesters biedt een overzicht van de Belgische klassiek moderne kunst, van James Ensor tot René Magritte. Aan bod komen respectievelijk het impressionisme, symbolisme, luminisme, fauvisme, expressionisme en surrealisme.

Het boek is samengesteld uit hoogtepunten van het Brusselse Museum van Elsene (opgericht in 1892). De kunstwerken zijn een weerspiegeling van de zoektocht naar vernieuwing en vrijheid van expressie in België tussen 1850 en 1950. Daarbij wisselen internationale invloeden en lokale karakteristieken elkaar af, evenals een sterke focus op de zichtbare werkelijkheid en een voorkeur voor de fantasie. Onze zuiderburen leggen daarbij een onmiskenbaar plezier aan de dag voor het bizarre en de vervreemding.

Tentoonstelling
26 januari t/m 25 april 2021
Singer Laren

www.waandersdekunst.nl